

נוספות לעניין המדפיס זואן די גארה

מאח

מרדכי אנג'לו פיאטלי

תדפיס מתוך

קרית ספר

כרך סג, חוברת ב

תש"ז-תשנ"א

נוספות לעניין המדפיס זואן די גארה

מאת

מרדכי אנג'לו פיאטלי

בשנים האחרונות זכינו לספר חשוב ומקיף על המדפיס זואן די גארה, מעשה ידי א"מ הכרמן וי' יודלוב.¹ לאחרונה נתגלה ספר נוסף שנדפס על ידי המדפיס איש ונציה: 'דבר טוב נדפס בבית זואן דיגארה בשנת של"ט לפ"ק בוניציאה' מאת דוד בן ציון ממודינא, ספר המכיל [ח] דפים.² מהדורה זו נזכרה כבר באחת מרשימות הספרים שהכינו יהודי מנטובה לצורך מבצעי הזיקוק של השנים שנה"ה-ס"ה.³

ברצוני להציג כאן שני דפוסים נוספים של המדפיס די גארה, שלא היו ידועים עד כה לכיבליוגרפים. מצאתי דפוסים אלו במהלך קיטלוג דפוסי המאה הט"ו העבריים המצויים בספריית אנג'ליקה ברומא.⁴ ועוד אני רושם להלן שני פרסומים אשר כבר נרשמו בידי הכרמן והטעונים תיקונים והשלמות.

*

(1) סדר של פסח (ויניציאה, זואן די גארה, של"ג).

16° (11 ס"מ), קבחה, (4) דף 'א', בי"ה).

נדפס ללא שער, עם סידור תפילות של כל השנה (די גארה, מס' 24) והפרשיות (שם, מס' 27).⁵

- * חובה נעימה היא להודות למר יצחק יודלוב ולפרופ' נילו פאוונצילו על עזרתם.
1. א"מ הכרמן, המדפיס זואן די גארה ורשימת ספרי בית דפוסו, שכ"ד-ש"ע, השלים וערך וי' יודלוב, לוד תשמ"ב [להלן: די גארה].
 2. ראה: G. Busi, *Edizioni ebraiche del XVI secolo nelle biblioteche dell'Emilia Romagna*, Bologna 1987, No. 378, pp. 138, No. 141.
 3. ראה: ש' סימונסון, 'ספרים וספריות יהודי מנטובה', קרית ספר לו (תשכ"ב), עמ' 106-107. עיין גם: ח' שמרוק, 'ראשיתה של הפרוזה הסיפורית באידיש ומרכזה באיטליה', ספר זכרון ללי' קארפי, ירושלים תשכ"ז, עמ' 119-140; וי' מיזליש, 'נוספות לתולדות הדפוס העברי בקושטא ובריווא די טרינטו', עלי ספר א (תשל"ה), עמ' 95-100; ח' שמרוק, 'רשימה ביבליוגרפית של דפוסי פולין בידיש עד גזירות ת"ח ות"ט', קרית ספר נב (תשל"ז), עמ' 383-415; הנ"ל, 'דפוסי יידיש באיטליה', איטליה ג (תשמ"ב), עמ' קיב-קעה; א' רומר-סגל, 'ספרות יידיש וקהל קוראיה במאה הט"ו', קרית ספר נג (תשל"ח), עמ' 779-790; וי' פנקובר, 'מהדורת התנ"ך הראשונה שהוציא בומברג לאור וראשית בית דפוסו', קרית ספר נח (תשמ"ג), עמ' 568-604; צפורה ברוכסון, 'ספריה מקצועית באיטליה בשלהי הרניסאנס — ספרית יצחק סלם, עלי ספרי (תשמ"ב), עמ' 37-50; הנ"ל, 'ידיעות על המסחר בספרים עבריים בין איטליה והאימפריה העות'מאנית במאה הט"ו, ממזרח וממערב ה (תשמ"ו), עמ' 53-53; הנ"ל, 'הספריות הפרטיות של יהודי צפון איטליה בשלהי הרניסאנס, עבודה לשם קבלת תואר דוקטור, רמת גן תשמ"ה; ובעיקר: הנ"ל, 'בעקבות הספרים האבדחים של המאות הט"ו-ט"ז', עלי ספר טז (תש"ן), עמ' 37-57.
 4. ראה: A. Piattelli, *Edizioni ebraiche del XVI secolo nella biblioteca Angelica di Roma*, *Accademie e biblioteche d'Italia* (ברפוס) [להלן: אנג'ליקה].
 5. תיאורי ספרים אלו באים להלן, ערכים 3-4.

בארבעה הדפים האחרונים נרפסו המפתחות וקולופון הסידור, וזה לשונו: 'השבת וההודאה לאל דר מעונה אשר זכנו להשלים זה הסדור מכל השנה עם פרשיות שקוריין בשני ובחמישי ובשבת למנחה ויוצרות וכל השייך ליום כפור וראש השנה, וגם לרבינו בחיי החסיד תוכחת ברכי נפשי וסדר עבודה. הכל הוגה בדיוק רב וכונה. ביי"ו לחדש טבת בשנת כי קרובה ישועתי לבא לפ"ק [= של"ג] ליצירה [= יום שלישי 23.12.1572] פה ויניציאה'.

יש להעיר שקולופון הפרשיות (ראה להלן מס' 4) נרפס לכאורה עשרה ימים אחרי השלמת הסידור, היינו ביום ו, כ"ז בטבת של"ג; הדבר בלתי אפשרי, כי מובן מאליו שהשלמת הפרשיות קדמה להדפסת הסידור. לכן אני מציע לומר, שבתאריך הקולופון האחרון נפלה טעות, ואולי צריך להיות י"ז שבט של"ג. אגב, כ"ז בטבת של"ג אכן נפל ביום שישי ומשמע שתאריך זה כשלעצמו הוא נכון.

כתחתית הדף הראשון, ליד מספור הקונטרסים והגליונות, נדפסה המלה 'איטליאנו' (ראה תמונה מס' 1). כנראה נעשה הדבר כדי שהמדפיסים או הכורכים לא יתבלבלו בין מחזורים שונים שהיו באותה עת בהדפסה. אם כך, אפשר להסיק מכאן שבמקביל לסידור שלפנינו נדפסה מהדורה אחרת (אשכנזית, ספרדית או כמנהג רומאניה) של הסידור. מכל מקום ברור כי המו"ל לפחות התכוון להדפיס מהדורה כזו באותו זמן.⁶
ראה גם: אנג'ליקה, מס' 22C

(2) ספר תהלים עם הנקודות והטעמים ומוגה כהלכתו. תן חלק לשבעה ימי השבוע. ועלינו לשבח בקול רם אל המרומם ה"ר שמעון זי"א בכמה"ר אברהם קופיי"ו ז"ל אשר נדבה רוחו אותו לחזק ידי האומנים להדפיסו עם המעמדות, לשים עם הסידור ספניולו אשר נדפס לשמו בזה הכרך יגמלוהו ה' כצדקתו וכי"רא [= וכן יהי רצון אמן]. נדפס שנת שנ"ג במצות יואן דיגארה ובכיתו פה ויניציאה.

⁶ 16° (11 ס"מ), קלו דף (א"י⁸).

הספר יצא לאור בהוצאתו של שמעון בן אברהם קופיי"ו,⁷ אביה של המשוררת המפורסמת שרה קופיר-סולם. שמו של המו"ל מופיע כבר בשער של מגילת אסתר (ויניציא, זואן דיגארה, שנ"ב [ראה: די גארה, מס' 136]). מסתבר שהספר לא נדפס על חשבונו של המדפיס, אף שכתוב בשער 'במצות יואן דיגארה'.⁸

יש לציין שבשער נזכרים שני פרסומים בלתי ידועים אשר נדפסו יחד עם ספר תהלים: (א) [סדרן המעמדות, (ב) סידור ספניולו (ספרדי). בקשר לראשון סביר מאוד להניח, שהוא זהה לספר המופיע ברשימת ספרים שפורסמה בידי סימונסון.⁹ את הסידור כפי מנהג ספרד אין לזהות עם פריט מס' 126 ברשימת דפוסיו של די גארה, שכן פריט זה הוא בגודל של 15 ס"מ ואילו את הסידור הנזכר כאן ניתן היה לכרוך יחד עם ספר תהלים שגודלו אחר. (וראה תמונה מס' 2).
ראה גם: אנג'ליקה, מס' 16.

(3) [דיגארה, מס' 24]: סדר תפלות של כל השנה כמנהג קהלות בני רומא. שלחן ערכתי לפני כל דורש יי בתפלתם ובתחנוניהם ועיניהם אל זאת המלאכה יביטו וימצאו חנינה כי בזה הסדור אל יחסר המזג מכל מה שמתפללים הלועזים בשבתות ובחדשים בחגים ובמועדים בעת באם להשתחוות לפני יי הכל מסודר ומדוייק כסדר המחזוריים עם לוח קבוע בסופו מכל אשר נמצא בו דברים חדשים גם ישנים א' לא' למצא מקומו איו. נדפס בשנת חמשת אלפים ושלוש מאות ושנים ושלושים בבית זואן דיגארה פה ויניציאה.

⁹ 16° (11 ס"מ), קסד דף (א-כ⁸, כא⁴).

נדפס יחד עם הפרשיות (די גארה, מס' 27 [ראה להלן]) ועם סדר של פסח (עיין לעיל, מס' 1).
ראה: אנג'ליקה, מס' 22a.

6. אני מודה למר י' יודלוב שהעירני על כך.
7. עליו ראה: יהודה אריה ממודינא, שו"ת זקני יהודה (מהד' ש' סימונסון), ירושלים, תשט"ז, עמ' 60; ד' קארפי, בתרבות הראנאסנס ובין חומות הגיטו, תל אביב, תשמ"ט, עמ' 180, הערה 8; עמ' 191.
8. על עניין זה עיין בהקדמתו של יודלוב, די גארה, עמ' 13.
9. ראה: סימונסון, שם (הערה 3), עמ' 122; ברוכסון, 'בעקבות הספרים' וכו', שם (הערה 3), מס' 33.

לעניין המדפיס זואן די גארה

(4) [די גארה, מס' 27]: פרשיות שקורין בשבת למנחה ובשני ובחמישי. (ויניציאה, זואן די גארה, של"ג).
16° (11 ס"מ), מז, [1] דף (א"ר).

נדפסו ללא שער עם סידור של כל השנה וסדר של פסח, ויניציאה, זואן די גארה, של"ג (לעיל מס' 3,1).
בסוף הספר: 'תמו ונשלמו הפרשיות מכל השנה שקורין בכל שני וחמישי ובשבת למנחה בעזרת הצור, יום ו' כ"ז לחודש טבת
שנת חמשת אלפים ושלוש מאות שלשה ושלשים ליצירה [= 2.1.1573] בבית זואן דיגארה פה ויניציאה'.¹⁰
וראה: אנג'ליקה, מס' 22b.

10. ראה: בוזי, שם (הערה 2), עמ' 66-67, מס' 109; ברוכסון, שם, מס' 204.

